

BIDRAG FÖR INSATSER med anledning av flyktingsituationen 2022

© Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) 2023

Rapporten är skriven av: Lejla Custovic

Webb: www.mucf.se

**BIDRAG FÖR INSATSER
med anledning av
flyktingsituationen 2022**

Förord

Sedan Rysslands invasion av Ukraina i februari 2022 har miljontals människor tvingats på flykt och många har sökt skydd i andra länder, däribland Sverige. Civilsamhället har haft en viktig roll i mottagandet av de människor som kommit till Sverige för att söka skydd och det har krävts ekonomiska resurser för att tillgodose de ökade behov som uppstått till följd av flyktingsituationen.

Våren 2022 fick Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor, MUCF, i uppdrag av regeringen att betala ut medel för humanitära insatser till civilsamhällesorganisationer med anledning av flyktingsituationen. Totalt fördelades 29 900 000 kronor till fyra organisationer som regeringen valt ut.

Rapporten bygger på organisationernas slutrapporter till MUCF i början av 2023. Rapporten ger en bild av bidragets användning, vilka resultat som uppnåtts och hur resultaten förhåller sig till ändamålen för bidraget. Den redovisar också vilka organisationer som har fått bidrag, hur mycket de fått, hur medlen har nått berörda delar av landet så som medlemsorganisationer samt lokala och regionala verksamheter. Rapporten ger också en bild av målgruppens behov och civilsamhällets viktiga roll under kristider.

Myndigheten bedömer att bidraget har haft stor betydelse för målgruppen. Det har också gjort att organisationerna kunnat anpassa och utöka sin verksamhet för att kunna möta målgruppens många och stora behov.

Lena Nyberg, generaldirektör
Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor

Innehåll

Sammanfattning	6
1. Inledning	7
Underlag till rapporten	7
Uppdraget	7
2. Så fördelades bidraget	8
Geografisk spridning	8
3. Så användes bidraget	11
Bidragets olika användningsområden	12
4. Målgruppens behov	18
Ekonomisk stöd	18
Tillgång till vård	18
Avstånd som begränsning	19
Föräldrastöd	19
Psykologiskt stöd	19
Vikten av att känna sin målgrupp	20
5. Bidragets betydelse	21
6. Slutsatser	22
7. Referenser	23

Sammanfattning

Här redovisas det organisationsbidrag som MUCF fick i uppdrag av regeringen att fördela avseende humanitära insatser hos civilsamhällesorganisationer med anledning av flyktingsituationen 2022. Rapporten redogör för hur bidraget använts i förhållande till syftet, vilka som fått bidrag samt vilka belopp som fördelats.

Den 24 mars 2022 meddelade regeringen ett ändringsbeslut av MUCF:s tidigare regleringsbrev för budgetåret 2022. Ett bidrag skulle utbetalas till fyra civilsamhällesorganisationer för att förstärka arbetet med mottagande av flyktingar och humanitära insatser. MUCF:s uppdrag var att senast den 15 april 2022 fördela 29 900 000 kronor i bidrag. 100 000 kronor var avsatt för MUCF:s administrativa kostnader för uppdraget.

De fyra organisationerna var: Svenska kyrkan, Röda Korset, Sveriges kristna råd och Rädda Barnen. I regeringsbeslutet framgick hur stora belopp organisationerna skulle få och det var mellan fem och nio miljoner kronor.

Organisationerna har under första delen av 2023 rapporterat hur de använt bidraget. Uppgifterna i rapporten är i första hand hämtade från slutrapporterna.

MUCF bedömer att både användningen och de resultat som organisationerna har rapporterat ligger väl i linje med bidragets syfte. MUCF kan konstatera att aktiviteter har bedrivits i de flesta länen i Sverige vilket gjort att många kunnat ta del av dem. Vidare har samtliga organisationer kunnat beskriva hur de fördelat bidraget till berörda medlemsorganisationer samt lokala och regionala verksamheter. Myndigheten bedömer dessutom att bidraget har haft stor betydelse för målgruppen och det har bidragit till att minska gruppens utsatthet. Det har också gjort att organisationerna kunnat anpassa och utöka sin verksamhet för att kunna möta målgruppens många och stora behov. Den största delen av bidraget har använts till verksamhet och personal.

1. Inledning

Det här bidraget är ett organisationsbidrag. Det skiljer sig dock från de organisationsbidrag som MUCF vanligtvis fördelar i och med att regeringen i förväg hade beslutat vilka organisationer som skulle ta emot bidraget. MUCF:s uppgift var i det här fallet att betala ut bidraget samt begära in och granska rapporterna av bidragets användning, ekonomiska redovisning samt se till att oförbrukade medel återbetalades till myndigheten. Bidraget har fördelats till de två ideella organisationerna Röda Korset och Rädda Barnen, trossamfundet Svenska kyrkan och Sveriges kristna råd som är en samordningsorganisation för kristna samfund i Sverige.

Underlag till rapporten

De organisationer som tog emot bidrag slutredovisade till myndigheten under första delen av 2023. Slutrapporterna ligger till grund för denna rapport. Ytterligare underlag till rapporten är regeringsbeslutet om uppdraget.

Uppdraget

I ett ändringsbeslut av MUCF:s regleringsbrev för 2022 meddelade regeringen den 24 mars 2022 att bidrag skulle utbetalas till fyra civilsamhällesorganisationer i syfte att förstärka arbetet med mottagande av flyktingar och humanitära insatser.

MUCF fick i uppdrag att fördela stödet senast den 15 april 2022. Stödet uppgick till 30 000 000 kronor varav 29 900 000 kronor skulle fördelas i bidrag och 100 000 kronor skulle täcka administrativa kostnader för uppdraget. I regeringsbeslutet framgick att organisationerna skulle se till att bidraget skulle nå verksamheter för målgruppen så effektivt som möjligt. Organisationerna skulle ansvara för att fördela bidraget till sina medlemsorganisationer samt lokala och regionala verksamheter. I regeringsbeslutet framgick också hur stora belopp organisationerna skulle få.

Organisationerna som tagit emot bidraget skulle senast den 31 mars 2023 lämna en ekonomisk redovisning av bidragets användning till MUCF. Vid samma tidpunkt skulle bidragsmottagarna redovisa vilka resultat som har uppnåtts och hur resultaten förhöll sig till ändamålen för bidraget.

I uppdraget ingick också att MUCF skulle lämna en samlad redovisning av bidragets användning till Regeringskansliet (Kulturdepartementet) senast den 31 maj 2023.

2. Så fördelades bidraget

Senast den 15 april 2022 skulle MUCF utan rekvisition betala ut 29 900 000 kronor till de fyra organisationer regeringen valt ut. Summan som betalades ut var mellan fem och nio miljoner kronor, se tabell 1. Bidrag som inte utnyttjats till avsett ändamål skulle återbetalas till MUCF senast den 31 mars 2023. Sveriges kristna råd återbetalade 30 930 kronor och Svenska kyrkan återbetalade 1 213 224 kronor. Svenska kyrkan uppgav att återbetalningen främst kom sig av att flyktingarna flyttat från orten och att det inte längre funnits ett behov av församlingens insatser. I vissa fall har det också handlat om att församlingen fått mycket gratis, exempelvis kläder, hygienartiklar och mat. Rädda Barnen och Rödas Korset använde hela sitt bidrag.

Tabell 2.1 visar vilka organisationer som fick bidrag samt hur mycket medel respektive organisation beviljades

Organisation	Beviljat belopp i kronor
Svenska kyrkan	9 000 000
Röda Korset	9 000 000
Sveriges kristna råd	6 900 000
Rädda Barnen	5 000 000

Geografisk spridning

Organisationerna skulle så effektivt som möjligt nå verksamheter för målgruppen där den befann sig. De skulle fördela bidraget till sina medlemsorganisationer samt lokala och regionala verksamheter. Vid återrapporteringen fick organisationerna redogöra för hur bidraget nått ut.

Sveriges kristna råd skickade i samband med beslutet ut information till samtliga medlemskyrkor om möjligheten att ansöka om att få del av bidraget. Sveriges kristna råd har totalt 26 medlemskyrkor. Sju medlemskyrkor beviljades medel:

- Frälsningsarmén
- Stockholms katolska stift
- Equmeniakyrkan
- Evangeliska frikyrkan
- Pingst – fria församlingar i samverkan
- Den Georgiska ortodoxa kyrkan
- Kristi förklarings ortodoxa kyrka

Organisationen uppger att de flesta av medlemskyrkorna i sin tur har fördelat medel vidare till sina församlingar och verksamheter runt om i landet utifrån hur behoven sett ut och skrev så här i sin rapport:

Två av medlemskyrkorna har endast verksamhet i Stockholmsområdet men från övriga medlemskyrkor har bidraget nått i stort sett över hela landet där det funnits behov.

Svenska kyrkan svarade att bidraget fördelats till 94 församlingar/pastorat från Trelleborg i söder till Haparanda i norr. De beskriver också att de sett en stor rörlighet hos målgruppen och att detta inneburit utmaningar och ställt högre krav på flexibilitet i arbetet. De anpassade sin fördelning av bidraget efter detta och valde att fördela bidraget vid flera tillfällen för att på bästa sätt nyttja medlen där det behövdes som mest. De skriver så här i sin rapport:

Den ukrainska gruppen kännetecknas av en större rörlighet än man sett med tidigare flyktinggrupper. De har flyttat både inom Sverige, och mellan Ukraina och Sverige. Det har inneburit en utmaning för många församlingar att hantera och ställt större krav på flexibilitet i arbetet. Som en följd valde Svenska kyrkan att inte fördela hela vårt tilldelade belopp vid ett tillfälle, utan valde att ha två tillfällen under våren och två under sensommar/tidig höst då medlen fördelades. Församlingarna fick äska medel, utifrån tre kategorier; verksamhet, basala behov och personalkostnader. Just på grund av den ukrainska flyktinggruppens stora rörlighet, gjordes en avstämning med samtliga församlingarna som fått del av medlen under hösten. Vissa församlingar valde då att återbetala medel, då ukrainarna flyttat från orten, och vi kunde omfördela dessa återbetalade medel till andra församlingar'.

Svenska kyrkan beskrev också att de på nationell nivå tagit hänsyn till hur många ukrainska flyktingar som fanns registrerade i kommunerna, vilka orter Migrationsverket driver större boenden på samt vilka församlingar som har upparbetade former för samverkan lokalt när de fördelade medlen. Ur Svenska kyrkans perspektiv har det varit viktigt att finnas närvarande på orter över hela landet där det inte finns så många andra aktörer.

Röda Korset uppgav att de har funnits på plats med aktiviteter eller samordnat frivilliga i 153 kommuner. I 86 kommuner finns det en färdig lokal krisberedskapsplan och lokalföreningar i 143 kommuner har fått stöd för att stärka sin krisberedskapsförmåga. Genom bidraget har deras Ungdomsförbund kunnat nå ut bredare både i Sverige och världen. De har gjort den digitala versionen av workshopen ”På Flykt” som innehåller information om hur det är att vara på flykt, information om asylrätten och barnkonventionen mer interaktiv genom text, ljud och bild. Röda Korset beskriver också att de har använt sin hemsida för att nå ut brett till målgruppen och skriver:

Genom vår hemsida, med information om vård för personer som sökte om uppehållstillstånd enligt massflyktsdirektivet, kunde vi sprida regional information gällande Sveriges samtliga 21 regioner till Röda Korsets lokalföreningar samt till vårdgivare och regioner genom Sveriges kommuner och regioner, SKR.

Rädda Barnen svarade att de tack vare bidraget kunde fördela medel till platser där behoven har varit som störst. Trycket var högst på ankomstplatserna i hela Sverige. Det var orter vid färjelägen som till exempel i Karlskrona och Ystad eller vid flygplatserna Skurup i Svedala och Skavsta i Nyköping. De uppger också att det varit högt tryck på Migrationsverkets ankomstcenter på olika

platser i till exempel Sundbyberg, Malmö, Flen och Örnsköldsvik. Så här beskriver de hur de samordnat sin bemanning för att på bästa sätt kunna identifiera behoven och utifrån det fördela sina medel:

När det gäller fördelning av medel så har vi sett till att möta upp identifierade behov. Vi har haft nationell responsledare, och regionala responsledare vilka har haft en övergripande blick nationellt respektive regionalt/lokalt för att säkerställa att vi möter upp behov och utveckling i verksamheter, men även för att fånga upp underlag till kunskap och påverkan. Varje region har i sin tur haft Case manager, operativ responsledare, verksamhetsutvecklare, volontärkoordinator och aktivitetsledare på plats för att fördela arbete, stötta och koordinera personal samt volontärer och möta upp behov. Vi har inte identifierat några utmaningar att fördela medel på regional eller lokal nivå då Rädda Barnen sedan tidigare har en organisation som är till för att finnas där behoven är som störst, vidare har vi genom vår responsorganisation kunnat ha ett övergripande perspektiv.

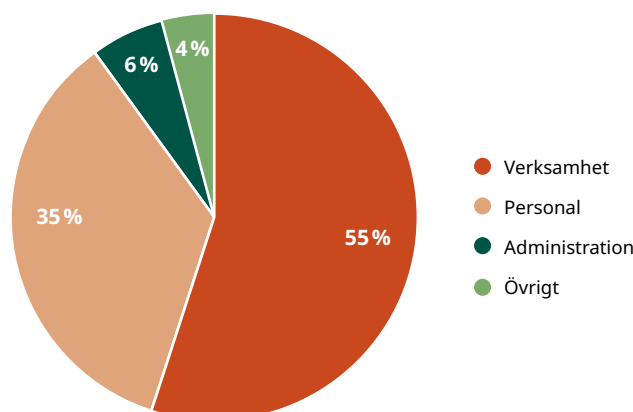
3. Så användes bidraget

Bidraget skulle användas till förstärkt arbete med mottagande av flyktingar från Ukraina och humanitära insatser och betalades ut av MUCF i april 2022. Det framkom inte av regeringsbeslutet när pengarna skulle vara förbrukade. Däremot stod det att organisationerna som beviljats bidrag skulle lämna en ekonomisk redovisning av bidragets användning, resultat som uppnåtts och hur de förhåller sig till ändamålet senast den 31 mars 2023. Vidare att bidrag som inte utnyttjats för avsett ändamål skulle återbetalas till MUCF senast den 31 mars 2023.

Organisationerna har fått ange hur stor del av bidraget som använts till de olika budgetposterna verksamhet, administration, personal och annat, vilket framgår i figur 3.1.

Det totala utbetalade beloppet var 29 900 000. Totalt användes 28 655 846 kronor som redovisas här. Två organisationer har inte använt hela bidraget och har betalat tillbaka 1 244 154 kronor.

Figur 3.1 Organisationernas procentuella användning av bidraget, uppdelat per budgetpost.

Källa: MUCF:s diarium

Figur 3.1 visar att 55 procent av bidraget har använts till verksamhetskostnader, 35 procent använts till personalkostnader, sex procent har använts till administration och fyra procent till övriga kostnader. Två av organisationerna använde främst bidraget till verksamhet och två främst till personal. Två organisationer hade inga utgifter på posten övrigt och en av dessa använde inte heller bidraget till administration. I avsnittet ”Bidragets olika användningsområden” finns angivet vad varje budgetpost innehåller samt hur organisationerna har använt medlen.

Bidragets olika användningsområden

När organisationerna återrapporterade fick de redovisa hur de använt bidraget. I kommande avsnitt redogörs för hur dessa redovisningar ser ut. Citaten kommer från organisationernas slutrapporter.

Verksamhetskostnader

Verksamhetsposten rymmer kostnader som uppstått i verksamheten och kostnader för genomförda aktiviteter relaterade till målgruppen. 55 procent av medlen gick till detta. Två organisationer uppgav att den största delen av bidraget använts till verksamhet. Budgetposten är bred och nedan följer några exempel på vad organisationerna angett att bidraget använts till.

Ekonomiskt stöd

En stor del av bidraget har gått till ekonomiskt stöd för att täcka kostnader som tillgodoser de mest grundläggande och akuta behoven som till exempel inköp av:

- mat
- hygienartiklar
- kläder
- hjälp med hyra, möbler och annan hemutrustning.

Samtliga organisationer har använt delar av bidraget till ekonomiskt stöd. Rädda Barnen uppgav att de från mars till augusti 2022 varit närvarande på färjeterminaler och flygplatser för att välkomna barn och familjer genom att dela ut till exempel dryck, frukt, filtar, ryggsäckar och leksaker.

Sveriges kristna råd rapporterade att bidraget framför allt har gjort att de kunnat ge akut hjälp till boende, mat och andra livsnödvändigheter. Svenska kyrkan beskrev att i och med att dagersättningen som flyktingarna får är låg har det funnits ett behov av kompletterande ekonomiskt stöd för att få sina basala behov tillgodosedda:

Många församlingar vittnar i sina rapporter om att matfattigdomen är utbredd inom målgruppen. Med hjälp av bidraget har Svenska kyrkan kunnat komplettera ersättningen och bidragit med exempelvis mat, kläder, hygienartiklar, transport med allmänna kommunikationer till mataffärer, sjukvård med mera. Svenska kyrkan har på så sätt kunna bidra till att säkerställa att målgruppens basala behov har tillgodosetts och bidragit till att främja ett värdigt liv.

Röda Korset tar också upp behovet av ekonomiskt stöd till följd av låga ersättningsnivåer och osäkra boendesituationer för flyktingarna och skrev:

”En utveckling under året har även varit att fler kretsar alltmer har lyft ett ökat behov av grundläggande humanitära behov såsom mat, kläder och förnödenheter till följd av låga ersättningsnivåer och osäker boendesituation. Detta är något som även påvisas genom att antalet lokala rödakorsföreningar med verksamhet inom verksamhetsområdet Grundläggande humanitära behov har fördubblats i en jämförelse med slutet av 2021”.

Vidare har flera av Röda Korsets medlemsföreningar ute i landet rapporterat att bidraget haft stor betydelse för att kunna ge flyktingarna möjlighet att klara sin dagliga livsföring och tillgodose de basala behoven då beslut från Migrationsverket dröjde. De beskrev det så här:

Helsingborgs rödakorskrets har belyst vikten att de fanns tidigt med sina aktiviteter vilka har bestått av utdelning av materiellt bistånd som kläder, mat, hygienartiklar, presentkort på mat samt matkassar på grund av bidraget från Migrationsverket dröjde innan all registrering etc. var klar och individerna kunde få ut sitt asylstöd. Även Vänersborgs rödakorskrets kunde också bekräfta att det tog tid för Migrationsverket att verkställa asylstödet bland annat för de som hade sökt enligt massflyktingsdirektivet. Även Halmstad rödakorskrets lyfter att de tack vare bidraget kunde öppna och utveckla klädlagret och att det snabbt blev en naturlig mötesplats för ukrainska flyktingar. Varberg rödakorskrets har kunnat nyttja medlen för att köpa busskort till ukrainska flyktingar som inte har omfattas av Migrationsverkets beslut om medel till transporter.

Gemenskapsfrämjande aktiviteter

En annan stor del av kostnaderna för verksamhet har gått till aktiviteter för att främja gemenskap. Vanliga exempel på aktiviteter är:

- utflykter
- temakvällar
- mötesplatser
- barn- och ungdomsläger
- sommar- och höstlovsaktiviteter för barn och unga.

Svenska kyrkan har haft mötesplatser som varit en start till integration i det svenska samhället och aktiviteter som främjat gemenskapen och målgruppens psykiska välmående. De beskrev det så här:

De många mötesplatser och det samtalsstöd som församlingarna erbjudit har bidragit till gemenskap, kontakter med både andra i liknande situationer och med svenskar samt möjlighet att bearbeta oro. Detta har bidragit till ett förbättrat välbefinnande. Genom att erbjuda språkträning och samhällsinformation har Svenska kyrkan även kunnat bidra till ökad kunskap om svenska samhället, underlättat kontakter med myndigheter och i viss mån även ökat möjligheterna att få ett arbete.

Insatser för barn och unga

Slutrapporterna visar att flera organisationer haft ett barnperspektiv i sina insatser. Svenska kyrkan uppgav att en stor del av de ukrainska flyktingarna är barnfamiljer. Många församlingar har därför fokuserat på aktiviteter för barn och familjer. Under sommarhalvåret anordnade de utflykter, ungdoms- och familjeläger samt andra sommaraktiviteter som beskrevs så här:

Ett särskilt fokus har legat på barn- och familjeaktiviteter. Förhoppningen är att vi genom dessa aktiviteter har lyckats bidra till att skingra tankar och oro, ge barnen en möjlighet till lek och glädje och upprätthålla en känsla av normalitet samt tillgodose barnens rätt till vila, lek och fritid.

Sveriges kristna råd beskrev att flera medlemskyrkor haft läger och lovaktiviteter riktade till barn och ungdomar. En av medlemskyrkorna skrev:

Under sommaren har många församlingar erbjudit barn och unga att resa med på olika lägeraktiviteter gratis, dvs att man har använt dessa medel för deltagaravgifter. För dessa barn och unga har en lägervecka varit av stor betydelse för integration, språkutveckling och delaktighet i samhällslivet. Några församlingar har anordnat familjeläger, även där finns tanken om ett avbrott lite semesterkänsla som stärker och bär.

Rädda Barnen uppgav att de driver barnvänliga platser runt om i hela landet för barn som flytt från krig och konflikt. Under 2022 har de haft i gång sådana platser på 30 orter i Sverige. De har öppnats vid ankomstplatser som Skavsta flygplats och vid Migrationsverkets ankomstcenter som till exempel i Sundbyberg. De har även ökat sin kapacitet på de barnvänliga platser där barn och familjer befunnit sig i längre perioder. Syftet är att fler barn ska få pausa en stund i en trygg miljö, få en känsla av normalitet och tillgång till lek, vila och stöd och kunna bearbeta det de varit med om. De beskrev det så här:

På platserna har vi sammanvävt lek och aktiviteter för barn med information och stöd till vuxna, där vi lyssnat in behov och svarat på frågor och lotsat vidare. Ert bidrag har möjliggjort att vi har mött 1 500 barn och 200 föräldrar som har deltagit i aktiviteter på barnvänliga platser.

Rädda Barnen beskrev också hur de genomfört aktiviteter för att säkerställa att barnen får ett gott bemötande och förebygga utsatthet så här:

Där vi mött barn mer regelbundet som barnvänliga platser på tillfälliga boenden, har vi genom till exempel bildstöd kunnat genomföra aktiviteter i familjers närområde och engagerat barn tillsammans med sina familjer. Vi har även genomfört några större utflykter till, till exempel Furuvik och Kolmården, men framför allt har vi genomfört mindre aktiviteter som utflykt till bondgård, gemensamma grillkvällar, badställen, språkkafé etc.

Språkundervisning

Samtliga organisationer uppgav att de haft verksamhetskostnader för språkundervisning. Det är viktigt för målgruppens möjlighet att orientera sig i det nya landet både på kort och lång sikt. Röda Korset uppgav att de har bedrivit 117 språkcaféer runt om i landet. Röda Korsets lokalföreningar har haft olika aktiviteter på 43 asylboenden varav är 23 nystartade. Aktiviteterna har varit allt ifrån språkträning till samhällsinformation och läxhjälp. Bidraget som Sveriges kristna råds medlemskyrkor vidareförmedlat till sina församlingar har bland annat använts till att bedriva språkundervisning och språkcaféer. De nämner att det ofta skett i samverkan men folkhögskolor eller liknande.

Informationsmaterial

Eftersom målgruppen kan ha svårt att tillgodogöra sig samhällsinformation har några av organisationerna tagit fram informationsmaterial och arbetat med informationsspridning. Det är främst Röda Korset som beskrivit vikten av informationsspridning och vilka insatser de gjort. Det har exempelvis handlat om att informera om tillgång till vård och gällande asylrättslig lagstiftning.

Röda Korset gav exempel på informationsmaterial som de tagit fram och delat på sin hemsida. Bland annat i form av en ny film om vård till papperslösa, asylsökande och personer som är i Sverige under massflyktsdirektivet. De beskrev behovet av materialet utifrån att de hade identifierat ett glapp i lagstiftningen om tillgång till vård så här:

För de som sökt om uppehållstillstånd enligt massflyktsdirektiv fanns inget lagstöd för subventionerad vård innan man fått uppehållstillstånd. Processer på Migrationsverket drog också ut på tiden vilket gjorde att människors hälsa och välbefinnande riskerades. Vi kunde se att regionerna i Sverige hanterade situationen och informationsspridning på olika sätt. Som ett sätt att skapa en gemensam bild för människor som behövde stöd kartlade Röda Korset regler och aktuell praxis i Sveriges samtliga regioner och startade upp en webbsida med aktuell information som uppdaterades löpande. Webb-sidan spreds både i våra interna och externa kanaler samt genom Sveriges Kommuner och Regioner.

Röda Korset uppgav att de utöver flyktinggruppen också arbetat med att informera allmänheten om hur det är att vara på flykt för att ge en bättre förståelse för målgruppens situation, samt motverka främlingsfientlighet och främja integration:

Med den upplevelsebaserade workshopen På Flykt har vi mött 100 tals personer fysiskt och digitalt i bland annat Malmö, Göteborg, Ängelholm, Stockholm och Umeå. Dessa individer har svarat på en utvärdering efter workshopens slut där majoriteten anger att de fått ökad kunskap om asylrätten, barnkonventionen och hur det är att vara på flykt.

Organisationen har också tagit fram informationsmaterial riktat till yrkesverksamma och andra som möter människor som har erfarenheter av krig, flykt eller tortyr, samt använt medel till en kampanj för att locka besökare till sin hemsida i början på 2023.

Övriga verksamhetskostnader

Organisationerna har också beskrivit att bidraget använts till psykosocialt stöd i form av stödsamtal, stödgrupper, samhällsinformation och tolkhjälp.

Administration

Sex procent av bidraget användes till administration i form av till exempel lokaler, hyror, inventarier och administrativ personal. En organisation uppgav att de inte använt bidraget till administrativa kostnader. Sveriges kristna råd angav att de använt 70 000 kronor av det totala bidraget till administration och personalkostnader för att kunna förmedla bidrag på ett ansvarsfullt sätt.

Personalkostnader

Alla organisationer har haft personalkostnader som löner och arvoden. Totalt har 35 procent av bidraget gått till detta och för två organisationer har detta varit den största utgiften. Organisationerna uppgav att de behövde öka sina resurser, anpassa sin verksamhet och ställa om sina arbetsuppgifter efter krissituationen. Röda Korset beskrev situationen såhär:

”Att arbeta med krisledning kräver resurser inom organisationen där många medarbetare har fått ställa om sina arbetsuppgifter till att jobba med krisen i stället för sitt ordinarie arbete. Det har handlat om att vara ute och göra första bedömningar med våra lokalföreningar om hur vi ska starta aktivitet t. ex. på ankomstplatsen färjeterminalen i Nynäshamn. Det har även innefattat omvärldsbevakning, möten med andra myndigheter och organisationer samt samordna och utbilda frivilliga”.

Rädda Barnens riksförbund uppgav att arbetet krävde fler personer som samordnade, ledde och rapporterade samt stödsinsatser från direktörer. Detta samtidigt som verksamheten till stor del byggd på ideella krafter som alla fått utbildning och stöd i planering och utförande för att kunna bedriva en trygg verksamhet lokalt. Svenska kyrkan uppgav att vissa församlingar anställt ukrainsktalande personal för att arbeta med målgruppen.

Sveriges kristna råd skrev att deras lönekostnader innefattar lön för personal som haft ett särskilt uppdrag att arbeta med flyktingverksamhet samt arvoden till ledare. De uppger också att en medlemskyrka har kunnat erbjuda ett totalt ukrainare sommarjobb och en del av bidraget har därför använts till löner för dessa. Denna kostnad har de dock redovisat under posten övriga kostnader.

Flera organisationer vittnar om att det både funnits ett behov av utökade resurser till personal och ett stort intresse från allmänheten att engagera sig. Röda Korset rapporterade att de fått in över 4 000 intresseanmälningar angående frivilliguppdrag som varit kopplat till Ukraina och beskrev det så här:

Det är stort intresse från allmänhet att engagera sig, både i tid och pengar. Vi har rekryterat och utbildat nya frivilliga till våra mötesplatser och varit ute på skolor med en upplevelsebaserad metod På Flykt för att skapa en förståelse om hur det är att vara på flykt samt vidareutvecklat den digitala versionen av metoden. På Röda Korsets vårdförmedling har vi haft rådgivande samtal med fokus på informationsspridning, kunskapsspridning och egenmakt, samt bedrivit påverkansarbete för att förbättra tillgången till vård för målgruppen.

Röda Korset har arrangerat 25 nätverksträffar för ny och frivillig personal. Träffarna har haft fokus på psykosocialt stöd, skyddsperspektiv, grundläggande humanitära behov, träna svenska och samhällsinformation.

Övriga kostnader

Posten övrigt uppgick till 1 098 188 kronor, det vill säga fyra procent av det totala använda bidraget. I posten hade organisationerna möjlighet att själva ange sådana kostnader som inte ryms i de definierade budgetposterna. Två organisationer redovisade inga kostnader där. De som hade haft övriga kostnader gav följande exempel på vad pengarna gått till:

- stödkostnader
- resekostnader som periodkort för lokaltrafik
- lön till ukrainska sommarjobbare
- förbrukningsmaterial.

Röda Korset angav att stödkostnaderna bland annat handlat om att ge råd via telefon, sms, mejl och på någon av Röda Korsets fyra vårdförmedlingsmottagningar i Stockholm. Telefonfrågorna från målgruppen var till stor del kopplade till vård:

Insatsen riktar sig främst till målgruppen själva med målet att stärka egenmakt genom ökad kunskap om egna rättigheter och hur dessa kan omsättas i praktiken. I de fall då individen haft kontakt med vården men blivit nekad vård som personen är i behov av har vi kunnat med personens medgivande företräda den för att utröna varför individen nekas vård och vid behov verka för att personen ska få sina rättigheter tillgodosedda.

4. Målgruppens behov

Flera organisationer har identifierat vilka problem målgruppen möter och vilka behov detta skapar. Nedan följer en sammanfattning av organisationernas redogörelser kring detta.

Ekonomisk stöd

Det framgår tydligt av slutrapporterna att de behov som varit störst är de rent materiella. Svenska kyrkan uppgav att då dagersättningen som de ukrainska flyktingarna får är låg har det funnits behov av kompletterande ekonomiskt stöd för att få sina basala behov tillgodosedda. Det kunde handla om kostnader för exempelvis mat, kläder, hygienartiklar och sjukvård.

Flera av organisationerna beskrev hur målgruppens redan utsatta situation förstärkts ytterligare på grund av de bristande ekonomiska villkoren för flyktingar. Sveriges kristna råd vittnar om riskerna med den extra utsattheten så här:

Medlen som kunnat användas till direkt ekonomiskt stöd har varit betydelsefullt då de ekonomiska villkoren för flyktingar i Sverige är så dåliga att de försätter många i risk för utnyttjande. En medlemskyrka vittnar särskilt att de genom dessa insatser kunna fånga upp flertalet personer som varit i akut risk för trafficking och människohandel.

Tillgång till vård

Röda Korset beskrev att de tidigt kunde identifiera ett glapp i lagstiftning gällande tillgång till vård för målgruppen och att de arbetat med bland annat informations-spridning för att motverka problemet:

För de som sökt om uppehållstillstånd enligt massflyktsdirektiv fanns inget lagstöd för subventionerad vård innan man fått uppehållstillstånd. Processer på Migrationsverket drog också ut på tiden vilket gjorde att människors hälsa och välbefinnande riskerades. Vi kunde se att regionerna i Sverige hanterade situationen och informationsspridning på olika sätt. Som ett sätt att skapa en gemensam bild för människor som behövde stöd kartlade Röda Korset regler och aktuell praxis i Sveriges samtliga regioner och startade upp en webbsida med aktuell information som uppdaterades löpande. Webb-sidan spreds både i våra interna och externa kanaler samt genom Sveriges Kommuner och Regioner.

Vidare uppgav Röda Korset att de tidigt efter att invasionen av Ukraina startade kunde se att antalet ärenden till deras nationella rådgivning i mars ökade med motsvarande 30 procent jämfört med månaden innan. Av de ärenden som kom in via telefon var 29 procent frågor kopplat till vård och personer som kom till Sverige från Ukraina.

Avstånd som begränsning

Rädda Barnen har identifierat att det funnits olika behov hos målgruppen beroende på var i landet deras boende varit beläget. De menar att avstånd mellan boende och samhällsservice kan skapa behov hos barn och föräldrar som inte finns i tätbebyggda områden. De skrev:

Avstånd och begränsade transportmöjligheter leder till att barnen har svårare i att delta i öppen förskola, fritids etc. Dessa behov har vi har då försökt att möta upp genom att skapa barnvänliga platser på boende där vi även haft språkkafé och föräldrastöd. Framför allt så har skillnader i aktiviteter berott på huruvida det varit en tillfällig eller en mer permanent plats vi befunnit oss på, och de behov som uppkommer med detta.

Föräldrastöd

Rädda Barnen tog även upp vikten av att ge stöd till föräldrar. Det är speciellt viktigt när man kommer till ett nytt land. Organisationen erbjuder föräldrastöd i sin ordinarie verksamhet men beskrev att de behövt utöka arbetet då de noterat att många av de flyktingar som kommer från Ukraina är ensamma mammor med barn:

Rädda Barnen arbetar med föräldrastöd både på gruppnivå och individnivå och utifrån vilka behov föräldrarna har. Föräldrastöd är något som ingår i vår ordinarie verksamhet, men som så mycket annat skalades arbetet upp under flyktingresponser 2022 då många som kom från Ukraina var ensamma mammor med barn.

Psykologiskt stöd

Samtliga organisationer nämnde att det är viktigt för målgruppen att få ett psykologiskt stöd för att klara av krisbearbetning. Vissa har använt befintliga resurser för att tillgodose behovet och en del har anställt mer personal eller kompetensutvecklat befintlig personal. Organisationerna har även funnits där för att hänvisa de hjälpbehövande till de instanser som finns tillgängliga för psykologiskt stöd. Rädda Barnen har haft fokus på barnen i flyktingfamiljerna och skrev så här:

Alla som möter barn och familjer på flykt från Rädda Barnen är utbildade i att skapa trygga och säkra verksamheter för barn. Men när vi möter någon som behöver vård eller ytterligare stöd från samhället hjälper vi till att lotsa till rätt samhällsfunktion. Rädda Barnens behandlingsverksamhet Centrum för stöd och behandling erbjuder psykologisk behandling till barn och ungdomar som varit med om svåra händelser. Kriget i Ukraina innebar en omställning där flera från Centrum för stöd och behandling var på plats för att möta upp behov på ankomstställen och tillfälliga boenden. Vi skalade även upp det interna stödet genom att till exempel utbilda anställda, medlemmar och volontärer i bland annat psykologisk första hjälp – för barn i akut kris, och att möta barn som varit med om skrämmande händelser.

Röda Korset uppgav att deras medlemsförening Stockholm sydost i sina möten med utsatta människor sett en allt större påverkan hos gruppen då fler får dödsbud från hemlandet. De bedömer att behovet av psykologiskt stöd har varit stort. Organisationen beskriver situationen på följande vis:

Familjemedlemmar återförenas i Sverige med makar som har blivit utbrända i sin kamp i Ukraina och som behöver särskilt stöd i Sverige. Kretsen lyfter att de känner en stark oro för att den psykiska situationen kan komma att bli ohållbar om de inte kan tillgodose i vart fall samtalsstöd.

Vikten av att känna sin målgrupp

Organisationerna som beviljats bidraget har god kännedom om målgruppen och dess behov. De har väl etablerade arbetssätt och verksamheter som gör att de kan nå målgruppen eller lotsa målgruppen till rätt samhällsfunktion. De har också väletablerade nätverk som gör att nya utsatta personer hittar till verksamheterna. Organisationerna har varierande verksamheter då en är ett registrerat trossamfund, en är en samordningsorganisation och två är ideella organisationer. Organisationernas medlemskyrkor och lokalföreningar är verksamma i olika delar av Sverige och fångar på varierande sätt upp bidragets målgrupp. Organisationerna beskrev också att de har nytta av redan utarbetade arbetssätt och metoder då det gjort att de snabbt kunnat ställa om sitt arbetssätt under krisen.

Tillsammans har de sett till att öka de humanitära insatserna för att ta emot flyktingar i många delar av Sverige. De har tillgodosett olika behov hos målgruppen som de har god kunskap om. Människor som flytt till Sverige för att söka skydd har tack vare organisationernas insatser kunnat få både de allra mest grundläggande behoven tillgodosedda och ett socialt stöd som underlättat ankomsten till det nya landet.

5. Bidragets betydelse

Organisationernas rapporter visar att bidraget har haft stor betydelse för målgruppen och organisationerna. De har använt bidraget till att förstärka och anpassa sina insatser för att hjälpa de utsatta och har kunnat utvidga och utveckla sin verksamhet på de sätt som varit nödvändiga. Sveriges kristna råd skrev:

Bidraget har framför allt skapat möjlighet att ge akut hjälp till boende, mat och andra livsnödvändigheter. Man har dessutom kunnat lägga personalresurser på psykosocialt stöd, samhällsinformation, svenskundervisning och social gemenskap.

Svenska kyrkan sammanfattade bidragets betydelse så här:

Det bidrag som Svenska kyrkan nu redovisar har fått användas till förstärkt arbete med mottagande av flyktingar och humanitära insatser. Medlen har möjliggjort för Svenska kyrkans församlingar att finnas på plats både vid gränsövergångar, på boenden och även skala upp vår egen verksamhet över hela landet och på orter där det inte finns så många andra aktörer. Medlen har på så sätt bidragit till att förstärka flyktingmottagandet under våren och hösten 2022.

Röda Korset uppgav att de nått drygt 30 000 personer genom sina ankomst- och mötesplatser. De har bedrivit 117 språkkaféer runt om i landet. Lokalföreningarna har haft olika aktiviteter på 43 asylboenden varav 23 är nystartade boenden. De har använt bidraget både för att tillgodose grundläggande humanitära behov hos målgruppen, och för att hjälpa till med samhällsorientering, språkträning och social rådgivning. Vidare beskriver de att bidraget haft betydelse för att kunna ta fram digitalt informationsmaterial som hjälpt till att öka kunskapen om, och förståelse för, målgruppen av allmänheten.

6. Slutsatser

MUCF kan konstatera att civilsamhället haft en stor betydelse under den pågående flyktingkrisen. Organisationerna har beskrivit hur de efter Rysslands invasion av Ukraina skalat upp sina befintliga verksamheter på asylboenden och flyktingmottagningar. De har även funnits på ankomstplatser som färjeterminaler och flygplatser för att välkomna de personer som flytt till Sverige. Det är tydligt att organisationerna redan har etablerade verksamheter och arbetsätt och att de har en god kännedom om målgruppen. Det i sin tur har skapat goda förutsättningar att effektivt nå målgruppen.

Sammantaget bedömer MUCF att både användningen och de resultat som organisationerna har rapporterat ligger i linje med bidragets syfte. Myndigheten kan även konstatera att organisationerna själva bedömer att bidraget har bidragit till att de kunnat tillgodose de utökade behov som uppstått till följd av flyktingvågen. Ett av villkoren för bidraget var att organisationerna skulle jobba så effektivt som möjligt för att medlen skulle nå verksamheter där flyktingarna fanns. MUCF kan konstatera att aktiviteter har bedrivits i de flesta länen i Sverige vilket gjort att många kunnat ta del av dem. Vidare har samtliga organisationer kunnat beskriva hur de fördelat bidraget till berörda medlemsorganisationer samt lokala och regionala verksamheter. De har främst utgått från hur behoven sett ut på de ställen som haft behov vid fördelningen av bidraget. Organisationerna vittnar om att den ukrainska gruppen kännetecknas av en större rörlighet än andra flyktinggrupper och att detta inneburit en utmaning och ställt större krav på flexibilitet i arbetet.

Det råder inga tvivel kring att organisationerna har arbetat effektivt och erbjudit en rad hjälpinsatser för varierade behov. Organisationerna har sett till att målgruppens mest basala behov som mat, kläder och boende blivit tillgodosedda. De har dessutom erbjudit psykosocialt stöd i form av stödsamtal, samhällsinformation, mötesplatser och utflykter.

Flera organisationer har haft ett barnperspektiv när de utformat sina aktiviteter och har beskrivit vikten av att barnen ska ha en meningsfull fritid för att skapa en känsla av normalitet i den onaturliga situation som de befinner sig i. Det har också påtalats att det finns en oro för målgruppens psykiska hälsa och att det är viktigt att som ett minimum kunna erbjuda samtalsstöd för att situationen för målgruppen inte ska bli ohållbar. Ytterligare ett problem som organisationerna lyft är att målgruppen riskerar att bli ännu mer utsatta på grund av de bristande ekonomiska villkoren för flyktingar. Man ser bland annat en risk för flyktingar att bli offer för trafficking och människohandel. Organisationerna anger att det direkta ekonomiska stödet haft stor betydelse för att minska gruppens utsatthet.

7. Referenser

Regeringsbeslut 7 (2022). Uppdrag till Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor om stöd för insatser m.a.a. flyktingsituationen, 2022-03-24, Ku2022/00688

mucf
Myndigheten för ungdoms-
och civilsamhällesfrågor

